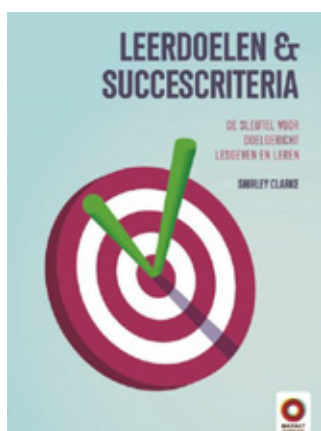

Gezien en gelezen

■ Jan Jacobs

Ir. J.W.J. Jacobs is adviseur onderwijs en examinering binnen Yuverta en redactielid van EXAMENS.
E-mail: j.jacobs@yuverta.nl

Leerdoelen & Succescriteria

De sleutel voor doelgericht lesgeven

Clarke, Bazalt groep, 2022

In het voorwoord noemt John Hattie Shirley Clarke de koningin van de leerdoelen en succescriteria. Hij geeft aan hoe belangrijk het is dat leraren hoge verwachtingen hebben en hoe de lerende voldoening ervaart als die lerende zichzelf overtreft. Bij dit model stel je als leraar voor alle leerlingen gelijke leerdoelen en succescriteria en differentieer je door een andere route en tijdspad toe te staan. 'Leerdoelen en succescriteria kunnen ook essentieel zijn voor de motivatie en betrokkenheid van leerlingen, omdat ze dan hun vooruitgang kunnen bijhouden en zien dat

ze succes hebben in leren. Dit zorgt er voor dat ze verder willen leren.' (p. 8) Verder zegt Hattie: 'Shirley is nooit gestopt met leren: ze staat met één voet stevig in de praktijk van het klaslokaal en met de andere in de onderzoeksliteratuur.' (p. 8)

Shirley Clarke geeft in haar introductie aan dat ze zich met Dylan Wiliam als voorvechter ziet van de kracht en impact van formatieve evaluatie. Ze heeft vanuit haar ervaringen uit vele jaren van trainingen haar site gevuld met voorbeelden. Zie www.shirleyclarke-educati-

[on.org](https://www.on.org). En ze verwijst naar de boeken die ze samen met John Hattie heeft geschreven.

Volgens Hattie beschrijft dit boek de werkwijze om alle leerlingen in een klas actief te betrekken bij het onderwijs en mee te laten doen, zowel de volgzaamere leerlingen als de niet betrokken leerlingen als de lastige leerlingen. Dit boek gaat in op de manieren om leerdoelen en succescriteria in je klas succesvol in te zetten.

Leerdoelen kunnen gaan over vaardigheden, over kennis of over beide. Clarke adviseert evenveel waarde te hechten aan kennis als aan vaardigheden. Uit de eerste jaren van het trainen van leraren bleek dat toe te passen vaardigheden zonder context moeten worden aangeboden. Daardoor is de vaardigheid overdraagbaar en toe te passen op vele contexten. Het samen opstellen van succescriteria door leraar en leerlingen heeft meer effect dan succescriteria die gewoon aan de leerlingen worden gepresenteerd.

Clarke maakt onderscheid tussen productgerichte en procesgerichte succescriteria. De productgerichte succescriteria beschrijven het verwachte eindresultaat. De procesgerichte succescriteria geven de verplichte stappen om te komen tot het eindresultaat. Die procesgerichte succescriteria zijn voor de leerling het kader voor de formatieve dialoog.

Zo maakt ze ook verschil tussen beheersingsdoelen en prestatiedoelen. Prestatiedoelen zijn gericht op hoe een leerling presteert, terwijl beheersingsdoelen gericht zijn op wat een leerling leert.

De lakmoesproef van de leerstof zit hem in de toepassing: dit is de enige geldige en betrouwbare context voor een summatieve beoordeling. Doorlopende beoordeling van de leerstof kan beter worden ingericht als formatieve evaluatie: vaststellen wat lukt en dat bestendigen, en tegelijkertijd vaststellen

waar verbetering nodig is terwijl de vaardigheden ontwikkeld worden.

Als je teveel leerdoelen of stof inplant, kan dat tot gevolg hebben dat je nooit de diepte in gaat. Nuthall (2007) ontdekte dat leerlingen drie keer moeten worden blootgesteld aan nieuwe leerstof om deze te kunnen onthouden, dus soms moet je het behandelen van extra stof opofferen voor het leerproces.

Als de nadruk ligt op vaardigheden of juist op de kennis, en niet op de combinatie van de twee, resulteert dat vaak in werk van minder goede kwaliteit, waarbij ofwel de uitwerking of de inhoud tekortschiet. De boodschap van Clarke is dus dat kennis en vaardigheden evenveel gewicht moeten krijgen bij de vraag hoe een uitstekend eindproduct eruitziet.

Het productgerichte succescriterium is het startpunt en de procesgerichte succescriteria geven de leerling een routekaart waarmee ze het einddoel kunnen bereiken. De tijd die je spendeert aan het gezamenlijk opstellen van de succescriteria is waardevol, omdat het de leerlingen een goed inzicht geeft in de succescriteria en ze er zo zelf zeggenschap over hebben, waardoor ze er ook echt achter kunnen staan. Door deze criteria bij het opstellen ook in de woorden van de leerlingen op te schrijven, worden ze nog toegankelijker.

Het samen opstellen van succescriteria heeft de volgende voordelen:

- Leerlingen worden onafhankelijker in zelfregulering
- Leerlingen hebben een checklist om te volgen of uit te kiezen
- Leerlingen krijgen meer eigenaarschap over hun leerproces
- Leerlingen bepalen zelf voor welke criteria zij meer input of oefening nodig hebben
- Leerlingen presteren beter wanneer ze goede voorbeelden hebben gezien en geanalyseerd

Het boek van Shirley Clarke staat vol tips en voorbeelden hoe leerdoelen en succescriteria zijn te bespreken en toe te passen in PO, VO en MBO. Daarbij is het mogelijk als docent met de leerlingen of studenten de de leerdoelen en succescriteria te bespreken. Een andere mogelijkheid van gebruik is het onderling afstemmen van de leerdoelen en succescriteria binnen een onderwijsteam bij een nieuwe versie van een kwalificatie, een nieuwe versie van een proeve van bekwaamheid of bij de invoering van de nieuwe

niveaus van Rekenen binnen het MBO. Voor mij persoonlijk een feest van herkenning. Want met die (hernieuwde) formulering van de leerdoelen en succescriteria is binnen mijn onderwijsinstelling de competentiegerichte kwalificatiestructuur geleidelijk aan in onderwijs en examinering ingevoerd. Het delen van het eigenaarschap motiveert zowel docent als leerling in het onderwijsproces, in de beroepspraktijkvorming en in de afsluitende toetsing/examinering. ■

Gesignaleerd

ChatGPT bij toetsen en examens: maak nu heldere afspraken

VOraad - 07 september 2023

Kennisnet heeft een artikel gepubliceerd waarin je uitgebreid kunt lezen wat de impact van ChatGPT en andere vormen van generatieve AI voor het onderwijs is en gaat zijn. Zij zoomen op één actueel aspect van AI in, namelijk de gevolgen van deze technologie voor toetsing en examinering. Ga je ChatGPT verbieden of onder voorwaarden toestaan bij examens – dat is de vraag. De vervolgvraag is wat dit dan betekent voor de uitvoering van het examenbeleid. Deze kwestie is actueel, want het PTA (Programma ter Toetsing en Afsluiting) wordt nu vastgesteld bij scholen, met als deadline 1 oktober.

Kennisnet sprak met enkele examensecretarissen over dit onderwerp. Het examenreglement en het toetsbeleid zijn op de meeste scholen zo goed als af. Toch, zo benadrukten de secretarissen, is het urgent om te bespreken welke plek generatieve AI krijgt in deze documenten. Niets afspreken zal vroeg of laat zorgen voor discussies met leerlingen. Waarbij de belangrijkste en tegelijkertijd vervelendste vraag zal zijn: pleegt deze leerling fraude door het gebruik van ChatGPT of een andere vorm van generatieve AI? Het is dus verstandig om op korte termijn naar de afspraken te kijken én om een beleid op langere termijn te maken.

Lees verder op: <https://www.vo-raad.nl/nieuws/chatgpt-bij-toetsen-en-examens-maak-nu-heldere-afspraken>